

Тања Поповић

Конференција о савременој компаратистици

Међународни научни скуп Компаративна књижевност: теорија, тумачења, перспективе, одржан је 24–26. октобра 2014. године, на Филолошком факултету у Београду. Идеја о његовом организовању проистекла је из намере наставника и сарадника једне од најстаријих научних и високошколских установа у Србији, Катедре за општу књижевност и теорију књижевности, да достојно традицији и славној прошлости, обележи јубилеј – шездесету годишњицу свог обнављања. Наиме, историја светске књижевности на Великој школи у Београду, првом српском универзитету, предавала се од самог оснивања (1853). Посебна Катедра за општу историју литературе оформљена је после двадесет година (1873), као један од првих засебних филолошких семинара. Из наставе опште књижевности касније израстају безмало све појединачне филолошке дисциплине и семинари, како страних језика и књи-

живности, тако и српске литературе. Бурна историја Катедре за општу књижевност и теорију књижевности равна је њеном значају у историји српске културе и образовања. У неколико наврата настава на њој, али и она сама, бивале су угашене. С друге стране, увек су се налазили храбри и умни људи, који су веровали не само у научне вредности широког хуманистичког образовања, већ и у његову етичност. У такве, свакако, спада и проф. др Војислав Ђурић коме је пошло за руком да на Филолошком факултету у Београду обнови Катедру за општу књижевност и теорију књижевности, те у школској 1954/55. години, упише прву генерацију студената, међу којима је био и Данило Киш.

Ма колико била подстакнута тим важним датумом, научна потреба да се осврне на историју проучавања и предавања књижевности код Срба, у чему су учествовали најзначајнији представници српске културе, попут Ђуре Даничића, Богдана Поповића и Јована Скерлића, отворила је и низ сродних сложених проблема. У изазовима које нуди савремено доба, са радикалним реформама образовања и другачијег виђења улоге и сврхе хуманистичких дисциплина – покушано је да се пружи нека врста оправдања за постојање непрофитабилних духовних делатности. Следећи богато наслеђе својих претходника, које се најпре огледа у сталној отворености ка новим сазнањима и достигнућима, али и непрестаном критичком промишљању понуђених приступа и метода, настојало се да се изнова проговори о изазовима савремене компаратистике.

Теме скупа обухватале су неколико различитих области: компаративну књижевност између филологије и студија културе, транскултурне феномене националних традиција у односу на компаративну књижевност, компаратистику у «новим световима» (нова географија, нове теорије и терминологије, теорије рода, дигитална хуманистика, трансмедијалност итд.), те отварање дијалога са актуелним тумачењима књижевног канона.

Учесници конференције дошли су из различитих европских и регионалних универзитета и научних центара, из свих бивших југословенских република (Босне и Херцеговине, Македоније, Словеније, Хрватске, Црне Горе и, наравно, Србије), затим из Бугарске, Мађарске, Шпаније, Белгије, Холандије, Норвешке, Шведске, Немачке, Велике Британије и Русије. Отуда је природно што је, осим секција на језику домаћина, било и оних које су се у целини водиле на енглеском и руском језику.

Пленарно предавање одржао је Ричард Вилсон (Richard Wilson), познати шекспиролог и професор на лондонском Универзитету Кингстон (Kingston University), један од припадника британског културног материјализма. Овог пута његова пажња била је посвећена необичном читању Шекспировог комада Бурна, који је, већ у духу новог историзма, повезао са низом актуелних идеологема и политичких питања. На сличном научном и интерпретативном трагу настали су и радови изложени у секцији «Нова географија: компаративно поучавање јужнословенских књижевности» (Д. Нориса и В. Зорића из

Нотингема, С. Вервата из Гента, С. Борчака из Линеуса, Р. Бозовичара из Љубљане), у којима су покренута питања о различитим видовима идеолошких наратива у савременој књижевности бивше Југославије.

Заправо, теоријски проблеми везани како за нове методе тако и за пратећи појмовник, сагласно теми скупа и научном профилу Катедре за општу књижевност, нужно су обележили добар део реферата. Већ на самом почетку, у једној од уводних секција скренута је пажња на могућности упоредних истраживања пре свега у српској комапартистици. Л. Којен и Ј. Делић говорили су о доприносу некадашњих професора опште књижевности, Богдана Поповића и Иве Тартаље, док се Ј. Попов осврнуо понајпре на термилошке недоумице везане за помало старински назив «општа књижевност». Методолошке прегледе поводом синхроног и дијахроног приступа у различитим националним сродним проучавањима имали смо прилику да чујемо и у неким другим излагањима (В. Рибникар, Е. Шалеве, С. Брадића, К. Кваса, Е. Побрита, В. Богићевића).

Када је реч књижевном канону или шире узев о дијалогу са различитим литерарним и културним традицијама, посебно интересовање поклоњено је античкој баштини и проблему односа Истока и Запада. Како се могло наслутити из великог броја реферата, наслеђе древне Грчке и Рима и даље има живо трајање у савременим књижевностима. Тако је А. Угреновић говорила је о неоплатонизму у стваралаштву водећих српских песника XIX и XX века, Лазе Костића и Милоша Црњанског, док је С. Мацура своје истраживање посветио «једној верзији Орфеја» у роману Дуга Гравитације Томаса Пинчона, а О. Жијовић је представила роман савремене немачке списатељице Кристе Волф Касандра, посветивши пажњу уметничкој актуелизацији мита о Тројанском рату. Теоријским проблемима платонизма (поетика хипноје) и платонске критике песништва бавили су се Ј. Пилиповић и С. Радојчић, док је Г. Покрајац представила допринос српске науке (М. Будимира и М. Флашара) у изучавању римске књижевности.

«Канонски писци у дијалогу: руска књижевност и западна култура», назив је секције вођене на руском језику. Иван Јесаулов из Москве (Институт за светску књижевност) српску публику је упознао са својим теоријама и интерпретацијама руског књижевног канона у којима супротставља два архетипа – васкршњи и божићни принцип («пасхалност» и «рождественост»). Васкршње начело подразумева окренутост ка смрти, а божићни принцип пак усмерава поглед ка материјалном животу. Из овакве поставке проистичу и различити погледи на свет коју уобличавају значење књижевних дела насталих према источном (васкршењем) и према западном (божићњем) архетипу. С. Мартјанова из Владимира (Државни педагошки институт) истраживала је тип грађанина-племића код Молијера и Островског, А. Шешкин из Москве (Московски државни универзитет) изложила је занимљиво читање Његошеве драме Лажни цар Шћепан Мали у вези са Пушкиновим тумачењем самозванца према лику Пугачова у роману Капетанова кћи, док се Т. Поповић са бео-

градске Катедре за општу књижевност бавила интертекстуалним дијалогом Пушкина са западноевропским драмским каноном на примеру драме *Сцены из рыцарских времен*.

Премда је добар део «теоријских» реферата своје претпоставке темељио на анализи и тумачењу појединачних књижевних дела, неколико секција тематски је било посвећено искључиво интерпретативном приступу. Организатори су их поделили према формалном мерилу: роману, поезији и жанру. О роману, претежно англосаксонском, с посебним освртом на његове утицаје у другим књижевностима говорили су Р. Вукчевић, В. Гордић Петковић, Г. Радоњић, Ј. Јандрејић и М. Милутиновић. Проблемима поезије, теорије песништва, канона и интертекстуалног дијалога била су посвећена излагања В. Елез (о Бодлеру) и М. Владић Јованов (о Елиоту), док су се питањима жанра у јапанској традицији бавили Д. Кличковић и Д. Васић. Овде додајемо и интересантно истраживање македонских фолкориста С. Србиновске и М. Бојацијевске о месту клетве у савременој култури.

Интермедијална и трансмедијална истраживања обухватила су неколико различитих подручја. Однос књижевности према филму, или шире узев визуелним уметностима, основно је полазиште реферата Л. Чале Фелдман из Загреба, Б. Јовића из Београда и Т. Ђермановић из Барселоне. Важна област савремене презентације писаних форми – дигитална хуманистика, проблематизована је у неколико врло подстицајних радова (Б. Дојчиновић, А. Бригит Рониг, С. Рудана и Ј. Келберт).

Компаративна изучавања незамислива су без преводне књижевности. Није без разлога Ј.В. Гете утемељујући појам *Weltliteratur* истакао да једни друге не можемо упознати без преноса књижевних остварења из једног језика у други. Отуда је било природно што се проблематици преводне литературе и овом приликом посветила посебна пажња. Чувени слависта из Хамбурга, Роберт Ходел, и сам одличан прводац канонских писаца српске и руске књижевности на немачки језик, упознао је учеснике скупа са различитим преводима из опуса Драгослава Михаиловића. Занимљиво је поменути да је овом излагању присуствовао и писац о чијем се стваралаштву говорило. Теоријским проблемима превода бавила се И. Гргић Мароевић из Задра, док је Т. Тропин из Београда говорила о прводној литератури за децу. Посебну научну посланицу представљао је рад једне од организаторки конференције, З. Бечановић Николић, која је указала на досад непознате стихове на енглеском Лазе Костића. Реч је о његовом «аутопреводу» сопствене песме «О прослави Шекспирове тристагодишњице».

Широк круг тема и испитаваних проблема, уз пресек савременог стања у компаратистици и теорији књижевности, који су представљени на овој научној конференцији још једном су показали колико је упоредно проучавање различитих националних култура не само подстицајно, већ и незаобилазно. Или, да цитирамо Светомира Николајевића, који је пре 140 година уобличио универзитетски и научни профил опште књижевности код Срба: «Ако се

дозволи да је душевна потреба човечија да ужива у посматрању и присушкавању лепога, онда је свако оно васпитање и образовање које искључује вештине непотпуно, јер се оставља ненеговано једно од првих осећања човечијих, естетичко осећање и неподмирена једна од највиших потреба душевних – потреба лепоте».